

УДК 322

Гриньків М. В.,
здобувач кафедри політології, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), grinkivmaria@gmail.com

ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОМУНІКАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Розглядається зміст звернення релігійних організацій до української та зарубіжної громадськості. Виявляється комплекс політичних питань, які піднімаються у таких повідомленнях релігійних організацій. Обґрунтовується їх значення для суспільства. Метою даної статті є дослідження політичного змісту таких повідомлень, їх тенденції та можливості впливу.

Ключові слова: релігійна організація, звернення релігійних організацій до вірян, комунікація релігійних організацій.

За даними соціологічних досліджень у 2015 році, церкви довіряють 58,8% громадян, в той час як Президенту України довіряють 16,7%, опозиції і уряду – по 8,7%, а Верховній раді України – 6,2% [26]. Цей факт свідчить про можливість впливу на громадську думку з боку релігійних організацій. Адже, політичні структури втрачають свій вплив на суспільство, оскільки вони й не прагнуть до реалізації корисних для суспільства проєктів, розвитку громадянського суспільства, а більш зосереджені на вузьких бізнес–інтересах. *Тому окремі релігійні організації працюють над формуванням розуміння своїх політичних прав, політичних цінностей, також громадсько–політичних навичок у громадян, що дає можливість вибудувати демократичну державу.*

Найбільш доступними та поширеними формами спілкування вищих духовних ієрархів з своїми вірянами, з владою та суспільством загалом є їх заяви, звернення, комюніке з того чи іншого приводу, проблеми в суспільстві. Така форма спілкування донедавна використовувалася лише для внутрішньої комунікації духовних ієрархів з своїми священнослужителями та вірянами, з нагоди релігійних свят чи внутрішніх значущих подій в релігійній організації, чи подій та свят державного значення, але спрямовувались такі повідомлення на членів конкретної релігійної організації. Останніми роками, і особливо після подій Євромайдану, ця форма спілкування вийшла на рівень громадян всієї держави, політичних сил, міжнародних політичних, громадських, релігійних акторів, зокрема. Такі повідомлення набули вже політичного змісту. М. Довженко у статті «Політичне Різдво і страсті за собором. Головні релігійні теми січня 2013–го у фокусі свіських ЗМІ» зазначив, що «Заяви лідерів конфесій щодо суспільно важливих питань сприймаються як реальна участь Церкви у суспільному житті». Також автор статті зазначає, що звичним розмежуванням для Церков є поняття «свій» «чужий» в політичній сфері та звернув увагу на те, що «коментування главами Церков політико–економічних, ба, навіть геополітичних питань – явище нове». Метою даної статті є дослідження політичного змісту таких повідомлень, їх тенденції та можливості впливу.

Важливість дослідження звернень релігійних організацій до широкої громадськості підтверджується результатами соціологічних опитувань. Зокрема, про «Звернення керівників Церков і релігійних організацій до своїх вірних та всіх людей доброї волі у зв'язку з суспільно–політичною ситуацією в Україні», яке було оприлюднене 12 грудня 2013 року «нічого не чули» лише

22% респондентів. Тобто цей факт свідчить, що більшість громадян з опитаних були знайомі із зверненням певною мірою. Крім цього, на питання щодо ставлення до Звернення, 61% опитаних оцінили, як позитивно [1, с. 28].

Ряд звернень політичного змісту були опубліковані релігійними організаціями під час подій 2013–2014 років, які були спрямовані на мирне врегулювання подій на Майдані, а під час військових дій на Сході країни – на збереження цілісності держави. У такий складний для держави час активізує свою діяльність все громадянське суспільство, в тому числі і релігійні організації. Однією з форм такої діяльності є їх повідомлення щодо оцінки подій держави, висвітлення власних позицій та методів вирішення конфлікту. Тому зрозуміло, що після кривавих подій на Майдані 22 січня 2014 р. оприлюднено Екстрене звернення ВРЦРО, в якому гостро засуджувалися вбивства та закликали до негайного припинення кровопролиття. У даному Комюніке представники різних церков та релігійних організацій засуджують «використання Церков і релігійних організацій в політичних технологіях» і просять «про термінову зустріч як з Президентом України В. Ф. Януковичем, так і з очільниками опозиції» [3, с. 6]. Після зустрічі з Президентом В. Януковичем 25 січня 2014 року Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій звернулася із заявою, де закликала Президента України та опозицію невідкладно «сісти за стіл переговорів для знаходження виходу із надскладної ситуації, що склалася у Державі, негайного припинення кровопролиття та братовбивчого протистояння, відновлення Верховною Радою конституційного ладу, повернення повноти прав і свобод громадян, збереження територіальної цілісності країни» [4, с. 7].

Під час подій «Революції гідності» більшість релігійних організацій були присутні на Майдані, чим заслужили довіру у громадян. Вони неодноразово заявляли про готовність стати посередником для врегулювання конфлікту, проте їх пропозиції були проігноровані. Про роль релігійних організацій в якості учасника у подіях на Майдані, свідчить і спроби утисків окремих із них з боку органів влади. Мова йде про листа Міністерства культури України, де зазначалось, що релігійна діяльність УГКЦ у Києві на Майдані Незалежності здійснюється з порушенням вимог законодавства. Подібні листи отримали і інші релігійні організації. Такі дії з боку влади були розкритиковані критиками іншими релігійними організаціями, політиками, журналістами. Цей факт демонструє, що релігійні організації є впливовим інститутом громадянського суспільства, який варто або усунути або з ним рахуватись.

У свою чергу, релігійні організації продовжили оцінювати та висловлювати свою позиції щодо подій в державі. Зокрема, у зверненні ВРЦРО від 22 лютого 2014 року було категорично засуджено будь–яку дискусію щодо можливого розділення України та будь–які спроби сепаратизму. Представники українських релігійних спільнот акцентують увагу на факті, що «територіальна цілісність України, незалежність якої дарована нам Богом, є цінністю для нашого народу, а тому допустити її розділення ми не маємо права, бо це гріх перед Богом та майбутніми поколіннями нашого народу» [5].

В контексті вищезгаданих подій наступна заява від ВРЦРО була необхідною для надання владі легітиматії. Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій

26 лютого 2014 року, після зустрічі з Головою Верховної Ради, в.о. Президента України О. В. Турчиновим, опублікувала заяву, де висловила «свою підтримку легітимній державній владі України і звертається до неї із закликом якнайшвидше забезпечити повне відновлення конституційного ладу та утвердження політичних, економічних та інших фундаментальних прав і свобод громадян» [6, с. 9].

Подібні заяви, звернення та дії представників релігійних і міжконфесійних спільнот набувають політичного сенсу, а саме – слугують стабілізації та врегулюванню соціально–політичної кризи в державі. Варто зазначити, що суспільно–значущий зміст має інформація, артикульована представниками релігійних організацій, яка представлена у їхніх ЗМІ, а також через публікацію інтерв'ю, коментарів, виступів і промов духовних ієрархів у мас–медіа. Активна комунікативна і соціальна діяльність церков підвищує в пізнаваність конфесій, які безпосередньо брали участь у всіх протестах, допомагали й підтримували учасників вищезгаданих подій в Україні. Діалог із громадськістю також відбувається і через соціальну, благодійну, культурну діяльність релігійних організацій, що на власному прикладі показують шляхи розв'язання соціальних проблем, прищеплюють певні цінності своїм прихожанам і тим самим відіграють свою соціальну роль у державі. Такі дії згодом підвищували значення та, відповідно, впливовість висловлювань представників таких релігійних організацій.

Новим для діяльності українських релігійних організацій є ставати на захист політичних в'язнів, звертагись до перших осіб держави з проханнями про їх звільнення, якщо їх арешт є політично мотивований, незаконний, або звільнення такого в'язня допоможе досягнути благих політичних цілей. Зокрема, глави Церков і релігійних організацій України (УПЦ КП, УГКЦ, РКЦ, ВСЦ ХВС, ВСО ЄХБ) звернулись листом до Президента з метою звільнити Юлію Тимошенко від арешту, і тим самим виконати рішення Європейського суду з прав людини. Цікаво, що це звернення також було опубліковано на веб–сторінці ВО «Батьківщина». Патріарх УПЦ КП Філарет зазначив, що такий крок, «звільнення Тимошенко з ув'язнення, або хоча б надання їй можливості лікуватися за кордоном, – одна з ключових позицій, від яких залежить подальша європейська інтеграція України» [7].

Іншим прикладом захисту в'язнів за політичними мотивами є лист Патріарха Київського і всієї Русі УПЦ КП Філарета у вересні 2015 року до Апеляційного суду Києва на підтримку арештованого экс–депутата від партії «ВО Свобода» Юрія Сиротюка. У листі в якості аргументу, Патріарх зазначив: «Сиротюк – прихильник української державності, захисту національної культури та інформаційного простору, борець за створення єдиної Української Помісної Церкви з центром у Києві. Після початку російської агресії проти України Юрій Сиротюк брав активну участь у захисті територіальної цілісності та незалежності нашої держави» [8].

Релігійні організації переймаються не тільки внутрішніми проблемами в державі, але і зовнішніми. Вони мають власну позицію щодо зовнішнього курсу держави, яку висловлюють публічно. Зазначимо, що більш активна діяльність релігійних організацій на підтримку входження в один з міжнародних союзів почала проявлятися, коли питання вступу України в ЄС

уже стояло гостро, і рішення влади було відмінне від бажання більшості населення. Вступ до Митного союзу був неприйнятним для більшості релігійних організацій, окрім УПЦ (МП), оскільки такий крок був кроком зближення з її релігійним центром в майбутньому. Крім цього в Україні має місце використання релігійних організацій для зовнішнього політичного тиску на інші країни, наприклад, РПЦ на Україну і інші країни СНД. Тому окрім, УПЦ МП, абсолютна більшість релігійних організацій в особі їх лідерів висловлювалась на користь вступу до Європейського Союзу, проти зближення з Російською Федерацією. Підтвердженням такої позиції є слова митрополита Одеського та Ізмайльського Агатангела (Саввіна) проти приєднання України до НАТО і Євросоюзу. На його думку «прагнення України в Європу є згубним. Це є черговою спробою здійснити багатовікове прагнення протестантсько–католицького, масонського і безбожного Заходу відірвати Україну від єдності зі світовим центром православ'я – Московією і втягти її в орбіту західних лже–цінностей, зробити її частиною системи нового світового порядку» [9]. З цього приводу, вчені С. І. Здіорук, В. В. Токман, зазначають квазіцерковні православні угруповання категорично не приймають європейського вибору України. Відповідно аналогічну державну політику «представники політичного православ'я розцінюють як відступництво від власної цивілізаційної сутності, «багатовікової єдності трьох братніх народів» [12]. У відповідь на такі думки Патріарх УПЦ КП Філарет висловився в інтерв'ю 5 каналу у 2013 році стосовно не прийняття Церквою того факту, що Митний союз затягує Україну в нову імперію. Патріарх звернув увагу, що такі слова не варто сприймати як вияв непокори існуючій українській владі. Патріарх Філарет зазначив, що «не проти Росії і торгівлі з нею, але проти взаємовідносин, що зашкодили б українській державі» [9]. В свою чергу, архієпископ УПЦ КП Євстратія (Зорі) для «Радіо Свободи», зазначив, що Митний союз є загрозою для української державності, та Київського Патріархату [9].

Достовірність даних суджень можна спостерігати дещо в іншому контексті сучасних подій на Сході України. Неодноразово Глава УПЦ КП висловлювався щодо РПЦ та Росії. Зокрема, зазначав, що у ситуації на Сході України використовуються релігійні гасла, в якості виправдання агресії Російської Федерації, і як наслідок це веде до розпалювання війни для задоволення своїх власних інтересів. Ті хто підтримує РПЦ і «Кремлівську владу» у таких діях, за словами Патріарха Філарета «говорять про захист православ'я, про те, що Москва є Третій Рим і що вони захищають традиційні цінності від наступу безбожного Заходу. Але насправді вони лише шкодять і православ'ю, і російському народу, бо тепер Росію сприймають не як захисника християнських цінностей, а як агресора, який свою загарбницьку війну прикриває брехнею» [10].

Способом донести громадськості погляди релігійних структур на зовнішній курс держави, є звернення релігійних організацій до українського народу 30 вересня 2013 року, щодо питання європейської інтеграції України. У Зверненні глави церков підкреслюють, що «майбутнє України природно обумовлене нашим історичним корінням – бути незалежною державою в колі вільних європейських народів» [11]. Окрім ієрархи різних релігійних організацій оприлюднили низку заяв

та звернень, в яких визначали своє ставлення церкви до європейської інтеграції та до Митного союзу. Зокрема, Глава УГКЦ в інтерв'ю газеті «День» також висловився щодо питання Митного Союзу. А саме було зазначено, що Митний союз це не лише економічна інтеграція, «а входження України в євразійський політичний, міжнаціональний і культурний простір». Тому на думку Глави УГКЦ, рішення на користь вступу або відмови вступу до Митного союзу потрібно приймати відповідно на питання «Я усвідомлю себе українцем чи азіатом?». Відповідно до відповіді і потрібно будувати історичну перспективу» [19]. Також Предстоятель УГКЦ звернув увагу, що авторитаризм притаманний Митному Союзу та демократичні цінності, виключають один одного.

Таким чином, найбільші релігійні організації проявили свою позицію і розуміння подальшого зовнішнього геополітичного розвитку української держави. І відповідно релігійні організації поділились на дві взаємовиключні точки зору на зовнішньополітичний курс держави.

Події «Євромайдану» активізували громадську діяльність релігійних організацій. Подібні факти дають змогу говорити про участь релігійних організацій у політичному процесі, спрямованому на розв'язання конкретного конфлікту та загрози ескалації насилля на світовій арені. Зокрема, після прийняття постанови Ради Федерації РФ 1 березня 2014 року щодо надання Президенту РФ права «на використання Збройних Сил РФ на території України», ВРЦРО закликала «владу Росії відмовитися від військового та іншого, не передбаченого міжнародним правом та двосторонніми угодами втручання у внутрішні справи України» [13, с. 10]. В свою чергу, Митрополит УПЦ (МП) Онуфрій звернувся до Президента Росії з проханням не вводити війська до України та не порушувати цілісності країни, та закликав Патріарха Московського і всієї Русі Кирила посприяти та вплинути задля уникнення війни [14].

До діяльності незаконних збройних формувань на Сході держави релігійні організації також висловили свою позицію. Патріарх Філарет звернувся до ООН, ОБСЄ, країн Європейського Союзу, США, Канади, усього міжнародного співтовариства з проханням визнати «ДНР», «ЛНР» та їх збройних формувань «терористичними організаціями, а будь-які країни, організації чи осіб, які підтримують цих терористів – спонсорами тероризму, з усіма правовими наслідками» [2]. *Так само її політичний зміст має інтерв'ю Муфті Саїда Ісмагілова ДУМУ, де він порівняв «Новоросію» з ДІЛом: «Час появи у них майже один і той самий. Подібність – це елементи терору, захоплення влади, походження зброї, інструктори, те, що вони роблять з місцевим населенням, як ставляться до незгодних, як катують і вбивають людей. Майже все це однаково» [25]. Відмінність цих угруповань в тому, що «Новоросія» створена «під християнську ментальність і цю культуру, а там (Ісламська держава) під мусульманську ментальність, мусульманську культуру» [25]. Релігійні лідери дають політичну оцінку подіям та діям терористичних формувань на Сході України.*

Комунікація та звернення релігійних організацій з зарубіжними політичними акторами має на меті не вирішення конкретної проблеми в державі, а здійснюється як спосіб інформування світової громадськості про стан справ та проблем в Україні. З такою метою була проведена низка зустрічей та здійснено кілька візитів українських

релігійними лідерами та їх делегаціями. Наприклад, зустріч державного секретаря США Джона Керрі з представниками Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій. У рамках цієї зустрічі Верховний архієпископ УГКЦ Святослав (Шевчук) звернувся з проханням до державного секретаря США «про міжнародну підтримку для українського народу та української влади» [15]. Ще одним прикладом є зустріч з главами православних церков делегації ООН під час їх візиту в Україну, з метою ознайомлення з ситуацією, що склалася в країні в січні–лютому 2014 року [16]. З метою поширити інформацію про політичні процеси в Україні було проведено зустрічі Глави УГКЦ Святослав з директором політичного департаменту МЗС Німеччини Андреасом Міхаелісом, з заступником керівника робочого штабу з питань України МЗС Німеччини Юрієм Астоном, з Надзвичайним і Повноважним послом Німеччини в Україні Крістофом Вайльем та з референтом із питань політики Посольства Німеччини Міхаелем Шмідмайрем. А також візит глав церков УПЦ КП і УГКЦ у США для зустрічі з віце-президентом США Джо Байденом, з конгресменом Крісом Смітом, сенатором–демократом Крістофером Мерфі і сенатором Джоном Маккейном [17]. Крім цього, Патріарх Філарет здійснив візит до міжнародної неурядової організації «Freedom House». Патріарх Філарет під час зустрічей згадав про протести в Україні, які спричинені недовірою людей до діючого уряду, про економічні проблеми країни. Глава УПЦ КП розповів про роль Церкви у врегулюванні української кризи, також він звернувся з проханням до представників влади США надати Україні допомогу у сфері збереження територіальної цілісності, уникнення дефолту, вступу України до Європейського Союзу. В свою чергу Глава УГКЦ Святослав наголосив, на тому що «протести в Україні не політичні, а викликані вибором майбутньої держави», розповів про випадки порушення прав людини в Україні в контексті останніх політичних подій звернувся із закликом до влади США стати посередником між урядом і народом у врегулюванні сьогоденної ситуації в Україні [18].

Українські релігійні діячі звернулися до Президента США Барака Обами з проханням посилити гуманітарну допомогу Україні загалом та сприяння у доставці вже зібраної допомоги у рамках виконання програм «Партнерство заради миру» та «Державної програми партнерства Національної Гвардії». Це звернення до Президента США за підписом український релігійних організацій було зроблено від імені українських громадян: «Звертаємось до вас від імені нашого народу про допомогу подолати гуманітарну катастрофу, яка охоплює нашу країну. Потреби є величезними: від медичних засобів, до предметів щоденного вжитку, таких як їжа, вода та одяг», – для сприяння вирішенню проблем, що лежать у політичній площині [19]. Тобто релігійні організації в даному випадку позиціонують себе як представники народу.

Іншим прикладом подібних зустрічей, стала зустріч ВРЦРО з Президентом Центру миру і прав людини в Осло, екс-прем'єр-міністр Норвегії Шель Магне Бундевіком. Шель Магне Бундевік на зустрічі зазначив, що його метою «надихнути релігійних лідерів України... бути солідарними з громадянами вашої країни, і в той же час закликати і державних діячів до діалогу. Не ставати стороною конфлікту, а стояти над ситуацією» [20].

Представники ВРЦРО також провели низку зустрічей щодо питання євроінтеграції України з високо посадовцями ЄС, зокрема з Європейським комісаром із питань розширення та політики добросусідства Ш. Фюле [21], головою комітету у закордонних справах Європейського Парламенту Е. Брокком та членом цього Комітету Міхаелем Галером [22], та з президентом Європейської Ради Г. ван Ромпеем [23]. Крім цього, особливою активністю у сприянні вирішення питання євроінтеграції проявилась УПЦ КП та УГКЦ. Представники УПЦ КП відвідали з візитом Польщу у жовтні 2013 р. та зустрілись з представниками польського парламенту, уряду, місцевого самоврядування, громадськістю, ЗМІ. У березні 2014 р у Брюсселі єпископ УГКЦ Борис Гудзяк та громадський активіст і правозахисник Мирослав Маринович провели зустріч з представниками різних європейських структур. У квітні 2014 року Глава УПЦ КП Філарет зустрівся з головою представництва Європейського Союзу в Україні Яном Томбінський. У липні 2014 р. УПЦ КП та Європейська народна партія домовилися про співпрацю та спільні дії у напрямку просування європейського проекту України й протидії російській інтервенції [24].

Варто підкреслити, що найактивнішими серед релігійних організацій, які шукають способи вирішення існуючих проблем в державі, є УГКЦ та УПЦ КП. Вони інформують світову громадськість про події в Україні, шукають порад та допомоги у досвідченіших і розвинутих демократичних державах. Політичний експерт Євген Магда відмічає, що активна громадська позиція ієрархів УПЦ КП та УГКЦ є вимушеною реакцією на існування в державі, де домінувала УПЦ (МП) в якості «придворної церкви» влади. Саме тому УПЦ КП та УГКЦ є «виразниками опозиційних настроїв, що набирають силу в українському суспільстві». Також він зазначає, що подібні заяви цих глав церков є поміркованими та створюють основу для потенційного діалогу [6].

Отже, існує тенденція, що протягом трьох років частота звернень (політичного змісту) лідерів релігійних організацій збільшується, а тематика розширюється відповідно до виникнення нових політичних проблем в державі. В риторику з вуст релігійних ієрархів включено тему зовнішніх відносин держави, в останні роки мова йде про вступ в Митний Союз чи в Європейський Союз. А після подій «Євромайдану», окупації Криму, та під час війни на Сході України риторика лідерів релігійних організацій висловлювала слова осуду вбивства на Майдані, поширенню ідей сепаратизму та спроб розділити територіальну цілісність України. Релігійні організації повідомляли широку громадськість та просили визнати збройні угруповання «ДНР» та «ЛНР» терористичними. Безперечно такі заяви є політичними, оскільки вони адресовані політичним міжнародним організаціям. Письмові звернення та зустрічі з політиками інших демократичних впливових на міжнародній арені держав з політичних питань, з метою донести інформації про події в державі, про власну роботу, а інколи і попросити допомоги своїй державі – це все є виявом політичної дії. Той факт, що такі зустрічі мали місце говорить про довіру та визнання зарубіжними політичними лідерами впливовості релігійних організацій в Україні і можливості стати рушійною силою для змін, в тому числі світоглядних орієнтирів громадян.

Риторика релігійних організацій у формі звернень та заяв не є шляхом вирішення існуючих проблем в

державі, а лише спробою посилити цікавість до проблеми, спонукати українську громадськість та світову спільноту гуртуватись довкола подібних проблем, намагаючись зробити свій внесок у їх вирішення.

Список використаних джерел

1. УГКЦ У Львові говорили про духовні начала зростання і розвитку особи та суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.ugcc.ua/news/u_lvovi_govorili_pro_duhovni_nachala_zrostanta_i_rozvitku_osobi_ta_suspilstva_72381.html – Назва з екрану.
2. Патріарх Філарет закликав ООН, ОБСЄ та світ визнати ЛНР та ДНР терористичними організаціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/58773/ – Назва з екрану.
3. Комюніке круглого столу Церков і релігійних організацій України та Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecbua.info/index.php?option=com_content&view=article&id=3209%3Akomyunke-kruglogo-stolu-czerkov-relgijnix-organizaczj-ukrani-ta-ros&catid=13%3As-&Itemid=53&lang=ua – Назва з екрану.
4. Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за результатами зустрічі з Президентом і опозицією // Україна-2014: суспільно-політичний конфлікт і церква (інформаційні матеріали). – К.: [б.в.], 2014. – 28 с.
5. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій категорично засудила будь-які спроби сепаратизму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/aucro/55444/ – Назва з екрану.
6. Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за підсумками зустрічі з Головою Верховної Ради, в.о. Президента України О. В. Турчиновим // Україна-2014: суспільно-політичний конфлікт і церква (інформаційні матеріали). – К.: [б.в.], 2014. – 28 с.
7. Глави церков просять звільнити Юлію Тимошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://batkivshchyna.com.ua/news/16162.html> – Назва з екрану.
8. Патріарх Філарет написав лист до суду на підтримку заарештованого свободівця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/61123/ – Назва з екрану.
9. Довженко М. Політичне Різдва і страсті за собором. головні релігійні теми січня 2013-го у фокусі світських ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/51201/ – Назва з екрану.
10. Патріарх Філарет порівняв Кремль із терористами «Ісламської держави» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/04/14/7064698/> – Назва з екрану.
11. Звернення Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій до українського народу напередодні виборів Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/ecumen_doc/33534/ – Назва з екрану.
12. Здіорук С. І., Токман В. В. Християнський аспект європейської інтеграції України. Аналітична записка [Електронний ресурс]: №15, Серія «Гуманітарний розвиток». – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1715/> – Назва з екрану.
13. Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій у зв'язку з рішенням Ради Федерації Федерального Зібрання Російської Федерації від 1 березня 2014 року // Україна-2014: суспільно-політичний конфлікт і церква (інформаційні матеріали). – К.: [б.в.], 2014. – 28 с.
14. Чільник УПЦ (МП) закликав патріарха Кирила і Путіна не вводити війська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.5.ua/okypaciya-krimy/chilnyk-upts-mp-zaklykav-patriarkhakyrila-i-putina-ne-vvodyty-viiska-52012.html> – Назва з екрану.
15. Джон Керрі відзначив величезну миротворчу роль українських Церков під час Революції гідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55579/ – Назва з екрану.
16. Генеральний секретар ООН зустрівся з Главами українських Церков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55612/ – Назва з екрану.
17. Глава УГКЦ Святослав (Шевчук) і глава УПЦ КП Філарет зустрілись з вище-президентом США Байденом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argumentua.com/novosti/glava-ugkts-svyatoslav-shevchuk-i-glava-upts-kp-filaret-vstretilis-s-vitse-prezidentom-ssha> – Названіє з екрана.

18. Главы церквей ищут на международной арене мирный выход из кризиса для Украины (ФОТО) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1349%3A1&catid=35%3Aworld&Itemid=62&lang=ru – Название с экрана.
19. Релігійні діячі звернулися до Президента США про гуманітарну допомогу Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1623%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk – Назва з екрану.
20. Норвежский политик-священнослужитель призвал религиозных лидеров Украины к миротворческой роли в обществе [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ru/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/61290/ – Название с экрана.
21. Делегация Всеукраїнської Ради Церков зустрілася з єврокомісаром Штефаном Фюле [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1184%3A1&catid=35%3Aworld&Itemid=62&lang=uk – Назва з екрану.
22. Спархи українських Церков запевнили в Брюсселі, що бачать майбутнє України в колі вільних європейських народів [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/53858/ – Назва з екрану.
23. Українські релігійні діячі обговорили з президентом Європейської Ради ван Ромпеем питання євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://maidan.org.ua/2013/10/ukrainian-churches-van-rompuy/> – Назва з екрану.
24. Владика Борис Гудзяк і Мирослав Маринювич в Брюсселі: «Україна може бути подумом свіжого повітря для ЄС» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55798/ – Назва з екрану.
25. Муфтії Духовного управління мусульман України порівняли «Новоросію» з ІДІЛом [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukranews.com/news/165379.muftiy-duhovnogo-upravleniya-musulman-ukraini-sravnil-novorossiyu-s-igilom.uk> – Назва з екрану.
26. Церква залишається лідером суспільної довіри українців – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1639&Itemid=61 – Назва з екрану.
27. Мінкульт уgrozhal греко-католикам судом по просьбе СБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/UKRAINE/minkult-ugrozhal-greko-katolikam-sudom-po-prosbe-sbu-136695_.html – Название с экрана.
- References**
1. UGCC U L'vovi govoryly pro duhovni nachala zrostannya i rozvytku osoby ta suspil'stva [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://news.ugcc.ua/news/u_lvovi_govoryli_pro_duhovni_nachala_zrostannya_i_rozvytku_osobi_ta_suspilstva_72381.html – Назва з екрану.
2. Patriarh Filaret zaklykav OON, OBSJe ta svit vyznaty LNR ta DNR terorystychnymy organizacijamy [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/58773/ – Назва з екрану.
3. Komjunkte kruglogo stolu Cerkov i religijnyh organizacij Ukrai'ny ta Rosii' [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ecbua.info/index.php?option=com_content&view=article&id=3209%3Akomyunke-kruglogo-stolu-cerkov-relgijnix-organizacij-ukraini-taros&catid=13%3As-&Itemid=53&lang=ua – Назва з екрану.
4. Zajava Vseukrai'ns'koi' Rady Cerkov i religijnyh organizacij za rezul'tatamy zustrichi z Prezidentom i opozycijeju // Ukrai'na-2014: suspil'no-politychnyj konflikt i cerkva (informacijni materialy). – K.: [b.v.], 2014. – 28 s.
5. Vseukrai'ns'ka Rada Cerkov i religijnyh organizacij kategorychno zasudyla bud'–jaki sprobny separatyizmu [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/aucro/55444/ – Назва з екрану.
6. Zajava Vseukrai'ns'koi' Rady Cerkov i religijnyh organizacij za pidsumkamy zustrichi z Golovoju Verhovnoi' Rady, v.o. Prezidenta Ukrai'ny O. V. Turchynovym // Ukrai'na-2014: suspil'no-politychnyj konflikt i cerkva (informacijni materialy). – K.: [b.v.], 2014. – 28 s.
7. Glavy cerkov prosjat' zvil'nyty Juliju Tymoshenko [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://batkivshchyna.com.ua/news/16162.html> – Назва з екрану.
8. Patriarh Filaret napysav lyst do sudu na pidtrymku zareshovanogo svobodivcya [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/61123/ – Назва з екрану.
9. Dovzhenko M. Politychne Rizdvo i strasti za soborom. golovni religijni temy sichnja 2013–go u fokusi svits'kyh ZMI [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/51201/ – Назва з екрану.
10. Patriarh Filaret porinvjav Kreml' iz terorystamy «Islams'koi' derzhavy» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/04/14/7064698/> – Назва з екрану.
11. Zvernennja Vseukrai'ns'koi' rady cerkov i religijnyh organizacij do ukrai'ns'kogo narodu naperedodni vyboriv Prezidenta Ukrai'ny [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/ecumen_doc/33534/ – Назва з екрану.
12. Zdiuruk S. I., Tokman V. V. Hrustyans'kyj aspekt jevropejs'koi' integracii' Ukrai'ny. Analitychna zapyska [Електронний ресурс]: №15, Serija «Gumanitarnyj rozvytok». – Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua/articles/1715/> – Назва з екрану.
13. Zajava Vseukrai'ns'koi' Rady Cerkov i religijnyh organizacij u zv'jazku z rishennjam Rady Federacii' Federal'nogo Zibrannja Rosijs'koi' Federacii' vid 1 bereznja 2014 roku // Ukrai'na-2014: suspil'no-politychnyj konflikt i cerkva (informacijni materialy). – K.: [b.v.], 2014. – 28 s.
14. Chil'nyk UPC (MP) zaklykav patriarha Kyryla i Putina ne vvodyty vijs'ka [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.5.ua/okypaciya-krimy/chilnyk-upts-mp-zaklykav-patriarkha-kyryla-i-putina-ne-vvodyty-viiska-52012.html> – Назва з екрану.
15. Dzhon Kerri vidznachyv velycheznu myrotvorchu rol' ukrai'ns'kyh Cerkov pid chas Revoljucii' gidnosti [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55579/ – Назва з екрану.
16. General'nyj sekretar OON zustrivsja z Glavamy ukrai'ns'kyh Cerkov [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55612/ – Назва з екрану.
17. Glava UGCC Svjatoslav (Shevchuk) i glava UPC KP Filaret vstretilis' s vice-prezidentom SShA Bajdenom [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://argumentua.com/novosti/glava-ugks-svjatoslav-shevchuk-i-glava-upts-kp-filaret-vstretilis-s-vitse-prezidentom-ssha> – Названіє с jekrana.
18. Glavy cerkvej ishhut na mezhunarodnoj arenе mirnyj vyhod iz krizisa dlja Ukrainy (FOTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1349%3A1&catid=35%3Aworld&Itemid=62&lang=ru – Названіє с jekrana.
19. Religijni dijachi zvernulysja do Prezidenta SShA pro gumanitarnu dopomogu Ukrai'ni [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1623%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk – Назва з екрану.
20. Norvezhskij politik–svjashhennoslužhiteľ prizval religioznyh liderov Ukrainy k mirovorcheskoj roli v obshheste [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ru/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/61290/ – Названіє с jekrana.
21. Delegacija Vseukrai'ns'koi' Rady Cerkov zustrilas' z jevrokomisarom Shtefanom Fjule [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1184%3A1&catid=35%3Aworld&Itemid=62&lang=uk – Назва з екрану. 22. Jerarhy ukrai'ns'kyh Cerkov zapevnyly v Brjusseli, shho bachat' majbutnje Ukrai'ny v koli vil'nyh jevropejs'kyh narodiv [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/53858/ – Назва з екрану.
23. Ukrai'ns'ki religijni dijachi obgovoryly z prezidentom Jevropejs'koi' Rady van Rompejem pytannya jevointegracii' [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://maidan.org.ua/2013/10/ukrainian-churches-van-rompuy/> – Назва з екрану.
24. Vladyka Borys G'udjak i Myroslav Marynovych v Brjusseli: «Ukrai'na mozhe buty podumom svizhogo povitrya dlja JeS» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55798/ – Назва з екрану.
25. Muftij Duhovnogo upravlinnja musul'man Ukrai'ny porinvjav «Novorosij» z IDILom [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukranews.com/news/165379.muftiy-duhovnogo-upravleniya-musulman-ukraini-sravnil-novorossiyu-s-igilom.uk> – Назва з екрану.
26. Cerква zalyshajet'sja liderom suspil'noi' doviry ukrai'nciv – opytuvannja [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1639&Itemid=61 – Назва з екрану.
27. Minkul't ugrozhal greko-katolikam sudom po pros'be SBU [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/UKRAINE/minkult-ugrozhal-greko-katolikam-sudom-po-prosbe-sbu-136695_.html – Названіє с jekrana.

Grinkiv M. V., Competitor of the Department of Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), grinkivmaria@gmail.com

The political component in the activity of religious organizations in public communications

In the article examines the content of religious organizations with Ukrainian and foreign public. The author reveals the complex political issues that rise in the communication of religious organizations. In the article substantiates value of communication of religious organization to society. The purpose of this article is to study the political content of these messages, their trends and possible impact.

Keywords: religious organizations, communication of religious organizations.

Гриньків М. В., соискатель кафедры политологии, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), grinkivmaria@gmail.com

Политическая составляющая деятельности религиозных организаций в коммуникации с общественностью

Рассматривается содержание обращения религиозных организаций к украинской и зарубежной общественности. Оказывается комплекс политических вопросов, которые поднимаются в таких сообщениях религиозных организаций. Обосновывается их значение для общества. Целью данной статьи является исследование политического содержания таких сообщений, их тенденции и возможности влияния.

Ключевые слова: религиозная организация, обращение религиозных организаций к верующим, коммуникация религиозных организаций.

* * *

УДК 323.1

Моценко О. М.,
аспірант, Державна установа «Інститут всесвітньої історії» НАН України (Україна, Київ),
aleksandr.moshchenko@gmail.com

ТУРЕЧЧИНА—УКРАЇНА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА В ЧОРНОМОРСЬКО—БЛИЗЬКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ

Проводиться аналіз поточного стану відносин між Турецькою Республікою та Україною у контексті нових геополітичних викликів. Особлива увага приділяється питанню анексії Криму, а також ставленню Туреччини до внутрішньополітичних перетворень 2014 р. в Україні. Автор розглядає можливості і шанси надання Україні допомоги у вирішенні «кримського питання» з боку Туреччини, а також спроможності і бар'єри на шляху до отримання такої підтримки.

Ключові слова: Туреччина, Україна, Крим, Росія, анексія, міжнародні відносини, зовнішня політика.

З моменту відмови України від політики балансування між Сходом та Заходом і остаточним обранням Україною шляху на євроінтеграцію, що підтверджують останні події такі як укладення Угоди про Асоціацію, скасування положення про позаблоковий статус і проголошення стратегії щодо якнайшвидшого вступу до НАТО, скорочення торгівельних відносин з традиційним партнером – Росією, наша країна опинилася в складній політичній та економічній ситуації. Втрата частини української території через анексію державою-гарантом українського суверенітету, «гібридна війна» на Сході України, колапс української національної валюти, призупинення стратегічного діалогу з НАТО про можливість приєднання до альянсу, відсутність очікуваної підтримки Заходу у вигляді поставок летальної зброї, а також несправдження сподівань на якнайшвидшу повноцінну інтеграцію з ЄС, поставили нашу країну перед важкими випробуваннями. З такою великою кількістю проблем внутрішнього і зовнішнього характеру українська влада знаходиться в пошуках нових ефективних рішень, в тому числі у зовнішньополітичній стратегії. Часи випробувань вимагають радикальних

дій і креативних рішень, здобуття нових потенційних союзників у політичній сфері і стабільних партнерів у економічному середовищі. Головними поточними завданнями України на міжнародній арені є здобуття підтримки у відновленні територіальної цілісності і відновлення рівня українського експорту після часткової втрати російського ринку. Одна з потенційно важливих, але досі реально не задіяних сил, здатних значно вплинути на ситуацію, є розвиток та посилення співробітництва України з Турецькою Республікою. Вектор економічних відносин двох країн являє собою неабиякий потенціал, для України є вигідним співпрацювати з країною, що має постійно зростаючий ВВП і платоспроможний ринок споживання. До того ж, дана країна, яка користується довірою як у західному, так і у східному середовищі і має достатній практичний досвід у вирішенні міжнародних конфліктів та суперечок між державами може зіграти ключову роль у вирішенні конфлікту Росії—України мирним шляхом через проведення переговорів. Офіційна Анкара вже чітко проголосила, що не визнає законним перехід частини української території під юрисдикцію Російської Федерації. Проте, на цьому шляху існує ряд перешкод, які не дозволяють Анкарі в повній мірі стати на бік України і значно вплинути на економічну ситуацію в нашій державі та значно поглибити фінансово—економічне співробітництво між країнами. Незважаючи на те, що вищі посадові особи країни зробили офіційні заяви про підтримку української територіальної цілісності, однак вони не приєдналися до європейських або американських санкцій, натомість в період ескалації напруження на Донбасі, яке трактується Заходом (включаючи НАТО), як інтервенція російських військовослужбовців на територію України, Туреччина навпаки розгорнула широку програму збільшення товарообороту з ринком Росії. Таким чином, актуальним видається питання дослідження можливості поглиблення співпраці України—Туреччини в даний складний для нашої країни період і перспектив подолання негативних факторів, які заважають реалізації цієї мети.

Серед українських фахівців, які висвітлюють питання розвитку сучасних відносин Турецької Республіки та України варто відзначити таких вчених, як Н. Мхитарян, А. Волович, Т. Стародуб, Н. Ксьондзк, В. Побережний, В. Корендович, А. Павленко, В. А. Чумак, С. Глебов, М. Воротнюк, С. Гринецький, С. Зінко. Оскільки відносини Туреччини та України в контексті подій 2014–2015 рр. досі не стали спеціальним предметом фахових досліджень української політичної науки, дана публікація претендує на наукову новизну.

Стратегічне партнерство у відносинах України—Туреччини. Розвиток відносин з Туреччиною є одним з головних пріоритетів України на південному напрямку. Туреччина і Україна мають глибоку історію відносин і спільне минуле. Кінець холодної війни і зникнення радянської загрози відкрили шлях до значних змін в геополітиці Туреччини щодо України постбіполярного періоду. Через важливе географічне розташування між Європейським Союзом і Росією, а також завдяки економічному потенціалу, Україна була визначена в якості країни, з якою відносини Туреччини будуть розвиватися в пріоритетному напрямку. Туреччина стала однією з перших країн, що визнали незалежність України в 1991 р. Дипломатичні відносини між країнами були встановлені після підписання протоколу від 3 лютого